

Чижовська Н.
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права ЗУНУ
Кравчук В. М.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ І ТКАНИН ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. За останні десятиріччя у медицині значно розвинувся напрям трансплантації органів та тканин й значно зросла її роль. Трансплантація відкрила перед людством нові можливості, нові перспективи і вже врятувала життя тисячам людей, приречених на смерть. Однак кожне явище, що би це не було, потребує юридичного закріплення й правового регулювання. Зважаючи на те, що трансплантація органів відноситься до соматичних прав людини, тобто прав особи на самостійне розпоряджання своїм тілом, з яким у правовій регламентації виникає багато проблем, державне регулювання трансплантації містить безліч особливостей і суперечностей, що актуалізує наукові дослідження у цій сфері.

Стан наукового дослідження теми. Проблема правового регулювання трансплантації була предметом дослідження у наукових працях М.І. Авдєєва, В.А. Глушкова, М.І. Горелика, М.М. Малєїна, О.В. Тихомірова, В.П. Сальникова, С.Г. Стеценка, М.М. Білінської та ін.

Метою публікації є визначення особливостей державного регулювання трансплантації органів і тканин людини.

Виклад основного матеріалу. Трансплантація – один із найефективніших і реальних способів збереження життя людей у сучасному світі. Роль, яку трансплантація відіграє сьогодні для світу й усього людства важко описати. Проте крім значного прориву в медичній сфері, трансплантація зумовила також появу широкої злочинної діяльності, пов'язаної з нелегальним збутом органів, а також проблемні економічні і юридичні аспекти. Зважаючи на це, розвиток державного регулювання в сфері трансплантації органів та його удосконалення є дуже важливим на сьогодні.

Україна досягла чималих успіхів у сфері трансплантології, але широке коло проблем все ще залишаються невирішеними. Міщук І. В. слушно виділяє такі стримуючі фактори розвитку трансплантології в нашій державі, як: «недосконале державне регулювання діяльності закладів, пов'язаної з трансплантацією; комерціалізацію; негативну громадську думку; відсутність належного нормативно-правового регулювання; недосконалість єдиної державної інформаційної системи у сфері трансплантації» [1, с.67].

Умови і порядок застосування трансплантації як спеціального методу лікування в Україні закладено у Законі України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17 травня 2018 р. У цьому Законі йдеться не лише про застосування трансплантації, а і про здійснення пов'язаної з нею діяльності. Так, відповідно до ст. 3, дія Закону поширюється крім трансплантації анатомічних матеріалів людині, ще і на отримання анатомічних матеріалів людини для виготовлення біоімплантатів, визначення умов застосування ксеноімплантатів. Водночас, відповідно до цієї ж статті, дія Закону не поширюється на: донорство крові та її компонентів і діяльність, пов'язану з їх використанням; трансплантацію статевих залоз, репродуктивних клітин та живих ембріонів; ауто трансплантацію; імплантацію; вилучення анатомічних матеріалів для діагностичних та наукових досліджень; діяльність банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; виготовлення біоімплантатів та ксеноімплантатів [2].

Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» умовно можна поділити на такі блоки:

- основні засади та умови здійснення трансплантації;
- порядок вилучення анатомічних матеріалів у живих донорів;
- вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб ;
- міжнародне співробітництво у сфері трансплантації;
- права живого донора.

Цим нормативно-правовим актом встановлено основні умови правомірності трансплантації. Наприклад, якщо мова йде про вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб, то, по-перше, відповідна особа повинна бути повнолітньою та дієздатною й має бути отримана письмова згода стати донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті. По-друге, за відсутності письмового підтвердження згоди померлої особи на вилучення анатомічних матеріалів вони можуть бути взяті за згоди подружжя або родичів, які проживали з нею до смерті, а у померлих неповнолітніх, обмежено дієздатних або недієздатних осіб анатомічні матеріали можуть бути взяті за згоди їхніх законних представників. По-третє, вилучення анатомічних матеріалів у померлої особи для трансплантації та для виготовлення біоімплантатів, якщо за життя ця особа зробила заяву про незгоду бути донором, не допускається [3, с. 176].

Щодо особливостей прижиттєвого донорства, то живим донором анатомічних матеріалів може бути лише повнолітня дієздатна фізична особа, крім деяких випадків, передбачених законодавством (наприклад, коли реципієнт є повнорідним братом або повнорідною сестрою донора або трансплантація здійснюється для збереження життя реципієнта). Для вилучення анатомічних матеріалів обов'язково необхідна добровільна та усвідомлена згода особи, а інформація про надання

згоди й відмова від наданої раніше згоди вноситься до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин.

Важливо, що законодавством заборонено вилучення матеріалів у живих осіб, які є іноземцями та особами без громадянства, які незаконно перебувають в Україні й у осіб, які утримуються у місцях відбування покарань та попереднього ув'язнення.

Серед реципієнтів можна виділити: повнолітніх осіб; осіб, визнаних обмежено дієздатними; недієздатних осіб; неповнолітніх осіб; малолітніх осіб; осіб, які перебувають у невідкладному стані.

Для кожного суб'єкта Законом встановлено окремий порядок застосування трансплантації. Так, М. М. Новицька зазначає, що таке хірургічне втручання, як трансплантація, може застосовуватись до осіб, які не досягли 14-річного віку або визнані недієздатними, лише за згодою батьків або законних представників. Якщо ж особи, що є реципієнтами, досягли 14-річного віку або визнані обмежено дієздатними, то Закон вимагає отримання згоди від самих суб'єктів, а не їх представників [4, с. 110].

Щодо основоположної юридичної моделі у сфері трансплантації органів, то в Україні Закон передбачає саме «презумпцію незгоди», що означає можливість використання органів лише в тому випадку, коли людина за життя дала свою письмову згоду або згоду дали її близькі родичі. Як зазначає А. Мусієнко, «презумпція незгоди» дозволяє реалізувати право особи на визначення долі власного тіла і фізичну недоторканість після смерті, а також знижує потенційну можливість криміналізації трансплантології [5, с. 63]. Хоча у світовій практиці успішно застосовують і «презумпцію згоди», за якою дозволяється використання органів людини, якщо за життя вона не повідомила, що проти трансплантації. Для України така модель поки що не є підходящою, зважаючи на світогляд українців і недовіру народу до трансплантології.

Аналізуючи Закон, прийнятий у 2018 році, можна дійти висновку, що ним законодавець вирішив чимало проблемних питань, які потребували правового регулювання, проте велика кількість суперечностей все ще залишаються неврегульованими. До ряду невирішених питань О.І. Кисельова відносить правову охорону донорів, межі і допустимість пересадки органів і тканин, проведення операції для іноземних осіб, час і простір при транспортуванні органів та тканин тощо [6, с. 50]. Ці питання зумовлюють потребу у подальшому покращенні правового регулювання в галузі трансплантології.

Висновок. Трансплантація - вагоме досягнення людства й водночас глобальна проблема, що потребує правового врегулювання і вирішення. Як вкрай складне питання, питання трансплантації потребує врахування усіх обставин конкретного випадку, включаючи найдрібніші аспекти. Але проблема трансплантації полягає не лише в юридичному закріпленні, а й у громадській свідомості і ставленні суспільства до даного явища. Тому

крім належного правового забезпечення роль тут відіграє і розуміння людей, комунікаційна підтримка проблеми у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Міщук І. В. Проблеми розвитку трансплантології органів і тканин тканини та законодавчі шляхи їх подолання. *Право і суспільство*. 2015. № 6-2. С. 65-70.
2. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України № 2427-VIII від 17.05.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 04.05.2021).
3. Ілюшик О. М., Баран М. В. Трансплантація органів від умерлої особи: проблеми правового регулювання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів, 2018. Вип. 2. С. 174-184.
4. Новицька М.М. Адміністративно-правове регулювання трансплантації анатомічних матеріалів людині в Україні : дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07 / Сумський державний університет. Суми, 2019. 267 с.
5. Мусієнко А. Теоретичні аспекти правового регулювання вилучення донорських органів та тканин людини в Україні. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Київ, 2012. Вип. 93. С. 61-63.
6. Кисельова О. І. Адміністративно-правове регулювання трансплантації органів і (або) тканин людини в Україні і зарубіжних країнах. *Правові горизонти*. Суми, 2018. Вип. 9 (22). С. 46-51.

Цап Г.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ЗУНУ
Подковенко Т.О.*

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА НА КУЛЬТУРУ МОВЛЕННЯ ЮРИСТА

Насамперед варто зазначити, що тема культури мовлення є актуальною і вже досить багато часу користується попитом в багатьох науковців з різних країн світу. Завдяки розвитку держави і права вона значно змінюється, відбувається процес модернізації, виникають нові тенденції. Це безпосередньо стосується і юристів, адже їх культура мовлення – невід’ємна складова професійного статусу. В Україні дана проблема яскраво висвітлюється у наукових виданнях різних етапів розвитку держави, тому можна провести порівняння якою була культура мовлення юристів раніше та якою є у теперішній час.